

Lenčka (da vsakemu po en slakov cvet): Kje pa sta se ga nabrala?

Cilka: Pa pri belem dnevu! Da vaju sram ni!

Anka: Pa tako mlada! Pa hodita pijana!

Ciril: Ali boš tiho! Kaj ti veš, kaj se to pravi!

Pavel: Tiho, babe, če ne vas vse ven pomečem!

Cilka (Minci): No, ali zdaj vidiš?

Ciril: Odpustili so naju! Pijmo! Bova kupila harmoniko in bova hodila od krčme do krčme. Odpustili so naju!

Pavel: Odpustili so naju!... Ne grem domov...

Pojeta, omahneta in zaspita.

Cilka (Minci): Ali zdaj verjameš? Zdaj se pa že začni igrati ali pa pojdi domov. Precej! Ali mi boš?

Mincea (joče): Saj bom, saj bom!

Lenčka: Saj pravim, gospa, ta nesrečna pijača! Moj oče so bili tri in osemdeset let stari pa niso nikoli pili.

Anka: Gospa, mojih mame mama so bili sedemdevetdeset let stari, ko so umrli...

Cilka (nalahko sune Minco, strogo): No, ali bo kaj? precej?

Mincea (vse gledajo nanjo, ona pa obrne glavico kvišku, da se zrcali vsa nebesna modrina v njenih očescih, plaho): Mojih mame mama so bili pa dve leti stari, ko so umrli...

Pri teh besedah se zavalil iz dimnika črn dim, sirena oznani večerni počitek. Ciril in Pavel poskočita, Lenčka razdere z nogo vso svojo imenitno štacuno, deklice pobero punčke; vse beži proti tovarni in kriči:

Plačilni dan! Plačilni dan!

Dr. A. Debeljak / Paul Valéry

Kar je lahko, mi je bilo nevažno ali malone sovražno.
P. V.

Najizrazitejša književna osebnost današnje Francije, Paul Valéry, je splošno zaslovel šele v zadnjih mesecih, odkar je minulo jesen postal član Francoske akademije. Zagledal je luč sveta leta 1871. v južnem pristaniškem mestu Cetti, kjer ga je zamikal poklic pomorskega častnika. Popolno neumevanje matematičnih strok mu je onemogočilo to smer. Kriva je bila po njegovem mnenju tačasna učna metoda, prazna logične in psihološke nujnosti; zato si danes želi, naj bi početnico zasnovala skupaj velik geometer in razborit mož, ki hodi kar najslabši

računar. Ponovno je posetil Anglijo, kjer je pri znancih slovstvenikih dobil pobudo za neke svoje spise. Do leta 1895. je v simbolistični struji gradil pesmi v Mallarméjevem znamenju, samo da je bil jasnejši od oboževanega mojstra. «Moji verzi so mi bili predvsem vaje. Logično računstvo, risanje, pravilno stihotvorstvo so za duha prvovrstne vežbe.» Priobčeval jih je v obzorniku *L a C o n q u e*, ki ga je kot pravnik v Montpellieru ustanovil s pokojnim Louysom. Ker pa je literaturo smatral zgolj za delno udejstvovanje v borbi za pridobitev točnih jezikovnih izrazil, jo je dodobra zanemaril celih 25 let, baveč se poslej z abstrakcijami in matematičnimi spekulacijami. Zadnja leta je predaval po raznih sosednjih državah. V Curihu ga je imelo, da bi od tesnobe skočil v Limmat, a po srečnem nastopu v vseučilišču se je čutil rešenega velike nadloge. Pri Mussoliniju se je zavzel za izboljšanje gmotnega stališča pesnikov, na Španskem pa je našel presenetljivo vnemo za Modrice, kakor nikjer drugod.

Kdor bi hotel nalaglje prodreti v hram Valéryjeve umetnosti, bi moral skozi njegovo prozo, skozi vrata, postavljena na dveh veličastnih stebrih: *L'Âme et la Danse* ter *Eupalinos ou l'Architecte*, ki ga uvrščata med največje esejiste vseh časov. To sta modroslovska dialoga, torej knjižna zvrst, ki se ni kdo ve kaj obnesla niti spretnim veljakom kot Ciceron, Leibniz, Malebranche, Fénelon. Valéry pa se je na svojo srečo umel poglobiti v zveznost, ubranost, polet in jasno preproščino platonskega dvogovora.

Duša in ples.

Ob koncu pojedine ostanejo Sokrat, njegov mladi prijatelj Phaidròs (Vesel) in zdravnik Eryksimah za mizo ter ukažejo, naj nastopi plesalska četa, med njimi kraljica zbora, Nedotika (Athikte), da jim vedre in jedre rajalke vzbudé podobe, misli in spoznanje. Medtem ko Phaidròs občuduje njih mik in milino ob gibkih kotancih in zavojicah, oblikuje slavni Sofroniskov sin razboren uk krasoslovja, veliki zakon, ki vlada vse umetnosti: «Nasladna duša, tu vidiš nasprotje sanj, odsotnost vsakega slučaja... Oziroma če hočeš govoriti o snu, je to sen čuječnosti in napetosti, prešinjen s somernostjo, redom, skladnostjo.» Ni li to izvrsten napotek pisatelju, ki more upodobiti soglasen prizor dražesti, lahkote in domišljije samo tedaj, ako pamet nadzira igro njegove misli in brzda zagon njegovega razmaha?

Od slastnega občudovanja prehaja Sokrat polagoma na probleme, ki se ob časomernem gibanju plesalk vsiljujejo njegovi

bedljivi razboritosti, hoteč urediti svoje misli. Eryksimah mu namigne, da še sama Nedotika ne zre v plesu drugega ko poskoke, okrete, obrate in zavinke, naporno priučene. In koliko je pesnikov, slikarjev in godbenikov, ki ne poznajo od svoje umetnosti dosti več nego natančne in nične spojitve zvokov, barv in besed?

Phaidros trdi, da Nedotika nekaj predstavlja: ljubezen. Zgodovina bi mu dala prav, saj grška orhesis je bila skoro vselej posnemovalen ples. A Valéryjev Sokrat išče globlje razlage. Zatem preide povse naravno na razglabljanje, zakaj se je rodil ples, in nam razpreda pomen vseh umetnosti. Ko je pokazal sobesednikoma, kako neozdravljivo je dolgočasje, «stud v življenju, gnus v nasladah» — priznava Phaidros: «Življenje počrni v dotiku z resnico liki sumljiva goba na zraku, če jo pohodiš.» Eryksimah vidi edini odpomoček v nekakšni pijanosti, a Sokrat: «Med vsemi omoticami je najplemenitejša in mrzkosti najprotivnejša opojenost, izvirajoča iz dejanj.» — Evo vam brezbarvnega posnetka, ki ga je Valéry pripravil z blestečimi arabeskami. Ta ugotovitev se dá osvetliti z besedami, ki jih je Valéry nekoč izrekel Andreju Gidu: «Jaz nisem pesnik, ampak gospod, ki se dolgočasi. Vsaka npravstvena, kubična, trdilna lepota me odvaja od čutnega življenja. Ni mi za stavke ali njih ubranost in za vso to nič kaj nepričakovano mehaniko, ki me ne zabava. Z g o l j i z r a z m e o s v a j a . Poslednje priznanje razloži vso Valéryjevo poezijo.

Eupalinos ali stavbenik.

Sokrat in Phaidros se po smrti snideta v bledem bivališču sene in jameta razpravljata o človeškem stremljenju po neumrljivosti. Umetniško ustvarjanje, tako sta dognala, človeka najbolj dviga nad njegovo naravo. Kaj pa je bolje: biti umetnik ali modrijan? Po Diderotu bi z večino umetnikov kazalo težiti po tejle težki harmonizaciji:

Spoznati najprej čim več reči, biti učenjak in znanstvenik, kolikor dopušča naš čas, potlej pa pozabiti vso to vednost, jo stopiti v svoje bistvo ter jo nekdam poenostavljeno, ozarjeno, poveličano prikazati v umetniški snovi.

Pri tem se Valéry ukvarja zlasti z arhitekturo. V njenem simbolu proslavlja zmisel za kompozicijo, veselje do gradnje, ki je ena osnovnih teženj v naši dobi in ki se je zanimivo pojavila nedavno tega po raziskavah glede pesmi v prozi. Mladi pisatelj

so si prilastili prvo geslo Eupalina, Phaidrovega tovariša:
V izvršitvi ni podrobnosti.

Graditeljeva opazka, da so neke stavbe neme, da druge govore, najredkejšje pa pojó, se tiče očitvidno vseh panog umetnosti, posebno pa slovstvene, namreč pesništva. Dovršena umetnost, ki je omogočila Valéryju, da je bil sam Eupalinos, stavbenik, in s strogo izbranim besediščem kakor tudi z matematično natančno razvrstitvijo sezidal v čistem jonskem slogu ta grški solnčni tempelj, ki nosi naslov *Cantique des Colones*:

Un temple sur les yeux
Noirs pour l'éternité

Nous allons sans les dieux
A la divinité!

Eupalinos je čudovito predočil spoj analize z zamikom. Tudi drugod naletiš na take izreke, n. pr. v njegovem *Lionardu*: «Še sedaj se mi zdi nevredno pisati iz golega zanosa. Navdušenost ni pisateljev nastroj.» Malo dalje pa čitaš: «Bodi si ogenj še tako močan, koristen in gonilen postane stoprav v strojih, kamor ga uklene umetnost.»

Variété.

Tak je naziv zbirki devetih kritičnih člankov, ki razgaljajo Valéryjev intelektualizem. V književni razpravi o Lafontainovi pesnitvi *Adonis* je razdril bajko o sanjarskem, lenem, podzavestno delujočem pesniku, češ, «pravi položaj resničnega pesnika se kar najbolj razlikuje od hipnotičnega stanja. V njem vidim edino zavedna raziskavanja, preoblikovanje zasnutkov, privolitev duše v slastne zapreke in večno zmago nad žrtvijo. Kdor kani popisati svoj sen, mora biti neskončno buden. Ako imenuješ točnost ali slog, se sklicuješ na stvar, nasprotno sanjarstvu...» Obravnava vsebuje obenem pameten zagovor pravilnega stihomerstva.

Avant-propos, uvod lirični zbirki inženjerja Fabra, prinaša med drugim vznosit pogled na simbolistično šolo, nastalo po vplivu sodobne glasbe. Takratni barda so prihajali omamljeni od koncertov. Sviralom so želeli vzeti njih nepremagljivo čarobnost in zvočnost, doseči neomejeno dovršenost, ne vede, da smemo samo za trenutek preleteti skozi pojem popolnosti, kakor utegne dlan brez kazni presekati plamen, a v njem se zadržati ne more. Odtod tolikrat očitana simbolistična meglenost, zaplavljenost blagoglasje, sorodstvo z angleškim, slovanskim ali germanskim slovstvom.

Dokaj podrobno je tukaj obrazložil, kaj naj tvori snov poezije. Iz nje je izločiti vse, kar se dá povedati v prozi. V največjih

pesniških umotvorih: *De rerum natura*, *Georgica*, *Aeneis*, *Divina Comedia*, *Légende des Siècles*, bi se smelo marsikaj brez kvare preliti v nevezano govorico. Naša doba zahteva diferenciacije. Poe in Baudelaire sta pripravljala tla čisti poeziji. Pri tem pojmu naj omenim, da je povzročil letos in lani cele knjižice načelnih preprirov. Kdor se поблиže zanima za samo delo verza, pravi drugje Valéry, ga vsebina pušča dovolj ravnodušnega. «Zakaj zdi se mi, da bitnost poezije leži v samem iskanju poezije in da je nje globina v čedalje bolj večšem, strokovnjaškem obvladanju vseh sredstev umetnosti, čije predmet ali, če hočete, namen je v jako tesni zvezi z njenimi pripomočki.»

Glavni borilec za Valéryjevo nasebno lepoto je duhovnik Brémond, ki ga je s svojim predavanjem pred petimi akademijami tako rekoč spravil med štirideseterico nesmrtnikov, dasi vidi heretika v njem. Po njegovem bi morda tičalo jedro pesniškega značaja v mistični realnosti, ki je zelo sorodna z muziko, pa tudi z neko mistično gorečnostjo. Mnenja o tem vprašanju so dosihdob precej razcepljena, a dokler ne prinese širokopotezna anketa gospe Jakobsonove več luči, se mi dozdeva Lacretellov nazor najbolj privlačen: Občutek čiste poezije doživim, ako se v čudežnem trenutku oblika zlije z osnutkom, kadar jezik preneha biti vehikel ali obleka ter obuja dojem, kakor da zopet postaja samohoten izraz, obkrajem, kadar ne opaziš posrednika med občutjem in besedo, ki ga izraža... Zategadelj je zaslutiš često več v lepi prozi nego v neuspešnih granesih.

Hommage je poklonstvo umrlemu Marcelu Proustu, ki si je znal ustvariti tako samonikel način pripovedovanja. «Roman želi vzdramiti in ohraniti v nas tisto splošno ter neurejeno pozornost, s katero pričakujemo resničnih dogodkov... Zato se bistveno približuje sanjam... Roman in sen poznata enake skoke z ravne poti.»

La Crise de l'Esprit obstoji iz dveh pisem, od katerih je prvo v celoti poslovenjeno, ter iz obširnejše *Note*. V drugem pismu se avtor vprašuje, ne bo li Evropa izgubila svojega izrednega stališča v svetu, ker nepreudarno oddaja množicam svojo znanost, ki je njej orožje in premoč. Mimogrede je poskusil opredeliti pojem evropske duše: delovna pohlepnost, vneta in nesebična radoznalost, srečna zmes domišljije in logične strogosti, nekak netemnogled skepticizem, nevdan in neodrekljiv misticizem. To definicijo je še razširil v *Opazki*, kjer šteje v evropstvo vsa ona ljudstva, ki so doživela trojni vpliv: organizatorskega Rima, krščanstva in posebno grške duhovne strogo-

rednosti. Za kar se moramo zahvaliti Grški, to nas morebiti najgloblje loči od ostalega človeštva. Predvsem pa je Evropa ustanovila vedo... Nekateri prizadetih narodov so stali samo pod dvema izmed teh oblikujočih činiteljev, Amerika pa je strahovita tvorba evropskega veleuma.

A u s u j e t d' E u r é k a vzpostavlja pravo vrednost ameriškega pisca Poe-a kot pesnika spoznave. Pojemovna pesnitev E u r é k a, zgrajena na matematični osnovi, je redke modern primer kozmogonije, ki skuša do korena razjasniti gmotno in dušno prirodo. Člankar pa končuje z izrekom, da je v e s o l j s t v o zgolj bajesloven pojem. Tudi zamisel o začetku, nasebnem začetku, spada v mitologijo.

«Muha, ki ne more skozi steklo, je naša podoba,» slove iver v študiji o Pascalovi tristoletnici (*V a r i a t i o n s s u r u n e p e n s é e*), kjer avtor navzlic svojemu skepticizmu graja velikega matematika, da se je kot sovražnik človeškega plemena vdal pretiranemu zatajevanju samega sebe, ko bi bil tako lahko poklonil svoji domovini čast infinitezimalnega računanja. Nekje drugje šteje Pascalov strah pred «večnim molkom neskončnih sosvetij» za nekako nečistost v opreki s čistostjo, doslednostjo misleca Descartesa, ki je zaslutil poznejše veličastne analitične konstrukcije — mogoče najizrednejši človeški uspeh.

Prevesno večino strani pa zavzema *I n t r o d u c t i o n à l a m é t h o d e d e L é o n a r d d e V i n c i* (1894 in 1919). Tu najlaže razbereš način umskega poslovanja pri Valéryju, ki je že s 25 leti dovršena, zaokrožena intelektualna edinica, hlepeča po odmišljanju ali posnetju. V pričujoči umski biografiji je Lionardu naprtil mnogo svojih nadčutnih stremljenj in skrbi. Tu vidimo iskanje metode, razglabljanje o skupnem izvoru vseh duhovnih činov, ki jih po krivem devljemo vsaksebi, medtem ko imajo znanost, umetnost, modroslovje, pesništvo eno in isto izhodišče ter se dajo skrčiti v en sam problem: najti prvotni zametek, vesoljni zakon duševnega življenja. Pravi veleum (Lionardo) je, kdor zna zaslediti med stvarmi zakon neprenehljivosti, ki ga ne zadenejo povprečneži, kdor umeje razkriti zveze, odnošaje med reči. Seveda prideš pri tem postopnem trebljenju v zavesti do nekega nihilizma. Zato je Valéryjeva metafizika nekam negativna. V primeri z Bergsonom, ki prepušča vso silo intuiciji glede božanskega in nespoznavnega, Valéry sicer ne taji plodnosti intuitivnih pokretov, vendar jih vselej podreja pameti. Pridružil bi se kakemu materialističnemu sestavu, ko ne bi srečeval ne-skrčljivega življa: zavesti. Ta najbolj goli jaz, to bistvo

pa stavi v odločno nasprotje z našo osebnostjo, ki vsebuje vse pridobitve po našem rojstvu.

Kako da ni ta ostra samokritika ohromila Valéryjeve tvornosti? Zakaj svojega življenskega nazora mojster še vedno ni izpovedal. Do sedaj je njegovo prizadevanje usmerjeno zgolj proti izpopolnitvi izražanja. To je po vsej priliki edina trdna stran, ki ga drži pokonci. Kot pisec ne sodi med one, ki izdelajo kako idejo do potankosti, ne meneč se za ves ostali svet, ampak se pridružuje tistim, ki samo nakazujejo, prepuščajoč čitalcu podrobno izvedbo, ter prehaja k novi misli. Proza kakor pesnitve njegove se odlikujejo po skupni vrlini, točnosti, lastnosti, ki jo poetične zavire delajo še natančnejšo, nazornejšo.

V svojem *Vinciju* se je Valéry dotaknil katoliške dogme o vstajenju mesa in sklepa: Verska resnica, ki priznava telesnemu ustroju tolikšno važnost, ki znatno tesní dušo, ki nam prizanaša s smešnostjo, da bi si jo predstavljali, ter gre tako daleč, da ji nalaga novo utelesitev, če se hoče udeleževati popolnega večnega življenja, ta verska resnica, povsem protivna čistemu spiritualizmu, loči najobčutljiveje Cerkev od večine drugih krščanskih veroizpovedi.

To izjavo, ki priča o živem zmislu za katoliški realizem, je povzročil Vinci s svojo nedovršeno razpravo o človeškem telesu, tako divnem ustrojstvu, da ga duša, čeprav božji stvar, ostavlja z boleštno in solzami. Lionardo torej pojmuje smrt kot nesrečo za dušo, kot zmanjšanje za božansko stvar! Potakem ta nenavadna arhitektura ni zanikarna cunjca, temveč je stroj za nekoga, ki ga potrebuje ter se nerad in plakaje poslavlja od svojega bivališča... In Valéry se čudoma zavzema, zakaj neki poslednja tri stoletja pridigarji in cerkveni možje o nobenem verskem členu tako pičlo ne razpravljajo kakor prav o bednosti duše brez telesa...

La Soirée avec M. Teste.

«Večer z g. Testom», pisan poleti 1895. v rojstni sobi Avgusta Comta v Montpellieru, nudi kratek roman o življenju duha, ki se osvobaja iz zmede občih pojmov in prihaja v posplošeno življenje, kjer se ne razlikuje več preteklost, današnjost ali bodočnost, kjer caruje trajna sedanost.

Gospod Teste (glava, razum), drugi Lionardo, ki je Valéryju simbol vesoljnega duha, tokrat utelešenega v človeški postavi, je prva oseba *Umske komedije*, o kateri je zasanjal pesnik

in ki je bolj napeta od Balzacove *Comédie humaine*, presunljivejša od *Božanske komedije*.

Njegova vnanjost ni prav nič izredna. «Jako vzvišen človek ni nikdar original; njegova osebnost je kar se dá neznatna.» Nikoli se ni smejal, nikoli mu ni senca pobitosti zastirala obličja. Baveč se samo s splošnimi zakoni mišljenja, je vso svojo živотно mehaniko omejil na najmanjšo mero truda in pozornosti. Spadal je med istinito velike ljudi, ki mro brez priznanj in imajo najbolj v čislih neznansko zasebno naslado: veselje, da se čutijo edinstvene. Vse to napoveduje bodoči Valéryjev molk: nehal je proizvajati, meneč, da je dosegel kaj boljšega. Duh se ne naveliča dela, preobje se kvečjemu rabote za druge, ker tedaj mora često kreniti s svojega prirojenega pravca.

Poglabljanje svoje notranjosti brez istočasnega izražanja pa krije v sebi nevarnost, da lahko zapadeš v trpnost in prestaneš dejanski misliti. Opravičena je Sertillangesova trditev: nemota slabí osebo. Junak pričujočega romančka ima ženo Emilijo, oba pa sta hkratu Paul Valéry sam. Njuno razmerje nam izborno ponazori tale Claudelova parabola. «Ni vse v redu pri zakoncih Animu ter Animi, duhu in duši. Daleč je čas, bliskoma je potekel medeni teden, ko je Anima smela govoriti po mili volji in jo je Animus zadivljen poslušal. Sicer pa ni li Anima prinesla jutrnjino in mar ne vzdržuje družino? Vendar Animus se ni dal za dolgo potisniti v ta podrejeni položaj, marveč je skoraj pokazal svojo pravo čud, ničemurno, dlakocepno in trinoško naravo. Anima je nevednica in neumnica, nikdar ni hodila v šolo, Animus pa ve obilico stvari, čital je kopo knjig... vsi prijatelji pravijo, da ni mogoče lepše govoriti, nego zna on... Anima ne sme več črhiniti..., on razume vse boljše mimo nje, kar hoče ona povedati. Animus ni zvest, ali vzlic temu je ljubosumen, saj na vse zadnje dobro ve (prav za prav je že pozabil), da ima Anima vse posestvo, sam pa je nemanič in živi zgolj ob njenih troških. Zato je ne prestane izrabljati in trpinčiti, da bi ji izvabljal denar... Ona ostaja tiho doma, kuhajoč in pospravljajoč, kakor more... V bistvu je Animus meščan, se drži rednih navad, rad uživa zmerom iste jedi. A pravkar se je nekaj čudnega pripetilo... Nekoč se Animus nepričakovano vrne domov... čuje Animo, kako čisto sama ob zaprtih durih gostolí zanimivo popevko, nekaj, kar mu je bilo neznano, pa nikakor ni kos iztakniti besed ali ključa, divno in presenetljivo pesem. Poslej jo potuhnjeno poskuša pripraviti do tega, da bi mu jo ponovila, Anima pa se dela nevedno. Umolkne, brž ko se on ozre vanjo.

Duša molči, kakor hitro jo duh opazuje. Tedaj si Animus izmisli prevaro, napravi se, kakor bi šel z doma... Anima se pomalem osrči, gleda, prisluškuje, meni, da je sama, in brez hrupa odpre vrata svojemu božanskemu ljubimcu.»

Za naš primer bi bilo navedeno prisposodbo samo prekrstiti v *Superanimus in Animula*, zakaj Valéry je mož, ki sicer išče, pa se mu nič kaj ne mudi najti: končna zmaga Dušice še ni na vidiku.

Une Conquête méthodique.

«New Review» je 1895. objavila tri članke z naslovom «Made in Germany» — ta krilatica je danes poletela po vsem belem svetu — in z njimi vzbudila pozornost Anglije zaradi nemške gospodarske konkurence. Urednik Henley je prosil mladega Valéryja, naj prispeva nekak filozofski zaključek omenjenim razpravam. Tako je nastalo «Metodično zavojevanje», ki med obilico domislekov poudarja to, da je za osvojitve zemlje po načrtu potreba povprečnih, discipliniranih ljudi, medtem ko bi bil veleduh, «ta slučaj», početju nepridiprav, ker bi utegnil razbiti pripravljeno orodje.

Letos so še izšli *Philosophie des Letteres, Carnets in Rhumbs* (N. R. Fr.). Poleg drugih sličnih sestavkov pa neumorni mislec pripravlja študijo o početniku modernega dušeslovja, Descartesu.

Pesnik.

Ako so si Valéryjeva prozna dela stekla toliko občudovanja, so pa njegovi stihii naleteli tu pa tam na odpor. Nekateri snopiči so se tiskali le v 150 do 550 izvodih, tako da so mu morali rojaki pogostoma segati po nemških in angleških prevodih! Za spoznanje zajetnejše so novejšje naklade, n. pr. *Album des Vers anciens* (1920), *Charmes ou Poèmes* (1922), *Poésies* (1924, 1926).

Po Valéryjevem naziranju je umetna poezija plod globokega skeptika. «Bogovi nam milostno podarijo marsikak prvi stih, naša naloga pa je, oblikovati drugega, ki naj ne bo nevreden svojega nadprirodnega brata. Za ta namen pa komaj zadoščajo vsi viri izkustva in duha...» Naložil pa si je silnih težkoč v tehniki verza in jih večinoma sijajno premagal. Ogiblje se obrabljenih ploskavic kakor malokdo, tako da zdrkne včasih v precioznost. Sicer pa je pesnil vsekdar le na prošnjo prijateljev, kakor je prozil zgolj po naročilu. Pri tej skoposti se mu je posrečilo roditi nekaj pristnih biserov. Posebno pogosto se čredijo pri

njem podobe za vid in za sluh. Med poslednjimi je najti mnogo zgledov v *Kači* (*Ébauche d'un serpent*). Malone skozi vse kitice čujemo sikanje in psikanje plazilca, ki se porogljivo posmehuje Stvarnikovemu delu:

Il se fit Celui qui dissipe	Sitôt pétris, sitôt soufflés
En conséquences, son Principe	Maître Serpent les a sifflés
En étoiles, son Urité...	Les beaux enfants que vous créeates.

V tej bogoslovni pesnitvi se naš poganski razumnik strinja s katoliškim načelom, da je namreč napuh, greh duha, poglavitni prestopok in da odvarja duri drugim; čiste duše premaga edino tedaj, če se odene v videz dobrega... Že prej navedena *Hvalnica Stebrov* se takisto šteje med najlepše sodobne uspehe v stihotvorstvu po izberi zlogov in razvrstitvi zvokov: pravcata simfonija.

Pomorsko pokopališče (*Le Cimetière marin*), porojeno iz nekega ritma kakor večina Valéryjevih kitic, je najbolj osebno: polno metafizične tesnobe, razmišljanja o žitju in smrti, pa tudi slikovitega razmotrivanja o skritem človeškem bistvu. Grizoči črv ni smrt, ampak vest, ki se upa predstavljati si smrt in ki bi hotela nesmrtnost. Ob sklepu zadoni spev zoper nihilizem, obup in črnoglednost. Apolonov služabnik je pijan velikega blaznega morja:

Oui! Grande mer de délires douée,	Hydre absolue, ivre de ta chair bleue.
Peau de panthère et chlamyde trouée,	Qui te remords l'étincelante queue
De mille et mille idoles du soleil,	Dans un tumulte au silence pareil.

Mlada Parka (514 vrstic), zagonetnejša od Mallarméjevega *Favnovega popoldne*, se lahko uživa kot obširna orkestracija, miselno ozadje pa ji tvori zavest samega sebe. «Ako bi moral razlagati, kaj je bila zame *La Jeune Parque*», zagotavlja F. de Miomandre, «bi vam dopovedal kvečjemu, če bi napisal cel roman.» Vsa umotvorina slika nihanje med témo o smrti in temo o življenju, med jasno zavestjo in delovanjem, življenjem, ki hkrati vključuje smrt, kakor ta vključuje ljubezen.

Zora (*Aurore*) je ditiramb prebujenja, pričet z zaupanjem in završen z upanjem... Med mojstrovinami se navajajo pogosto *Koraki* (*Les Pas*), ki poočitujejo porod in postojanke misli, navdiha... Trije spevi o *Narcisu*, plodovi egocentrizma, prežeti z idejo samoopazovanja, razodevajo nepremagljivo mikavnost tega gledanja, njega usodnost, bolešno nemoč, jalovost. Motrilec «notranjega torišča» ni tvorec, ljubimec samega sebe ne samo da ne poraja, temveč se izčrpava. Tako je *Narcis* jedka zabavljica na gospoda Testa in njegovo metodo, zares intelek-

tualistično metodo, ki se ne loti nobenega predmeta. Narcisova usoda je grozna in vedeževa prerokba se uresničuje: «Živel bo, dokler se ne bo videl.» Zakaj živeti se pravi ne poznati se. Kakor drugod zadeneš i tu često na posrečeno posnemovalno tehniko, n. pr. šepet:

Vous me le murmurez, ramures, o rumeur.

Posamezni ocenjevalci so očitali Valéryju, da je stilit, človek, ki prebije svoj živi dan na stebru, opazujoč slednji pogib svojega duha, zaveden androgin, čigar tvorbe spominjajo prej fizike ali kemije nego arhitekture, umski narcis. Res, da mu je sentimentalnost tako zoprna kakor pornografija, ki ju nazivlje sestri dvojčici. Vendar najdeš pri njem iztančano, nevsakdanjo čutljivost, ki jo kroti nekakšna vzosita odličnost, tenkočutna samozavest, katera se brani razgaliti svojo najnežnejšo bitnost. Njegova duhovna sila pa ume ustvarjati okoli sebe tajnostno ozračje, jasno, prosojno in prozorno, skoraj prečisto za običajnega čitatelja.

Memento. Conferencia 15. febr. 1925, Revue bleue 19. dec. 1925, Vient de paraître jan. 1926, N. R. F. 1. jan. in 1. febr. 1926, Revue Hebdomadaire 9. jan. 1926, Illustration 13. febr. 1926, Lefèvre Entretiens avec P. V. 26 (str. 576) glavni vir poleg P. V. Variété, Walch Anthologie, Bever in Léautaud Poètes d'aujourd'hui, La Pléiade 1921, Banašević Intelektualizam Pola Valeria (Letopis Matice Srpske, jan.-febr. 1926), Information Universitaire 1925-1926, Nouvelles littéraires. Prvi je pisal pri nas o Valéryju dr. P. Karlin v Ljubljanskem Zvonu 1925, str. 572 nasl.

France Bevk / Beg pred senco

(Nadaljevanje)

Ko sem stopil do njene postelje in položil roko na njeno glavo, ni spala. Vendar se je zganila, kakor da se je preplašila iz sanj. Nato je zgrabila mojo roko in me ni zapodila proč...

Skozi dvoje oken je sijal mesec v podstrešje. Njegovi trepetajoči prsti so padali na predmete in jih obujali v življenje... Misel se je vrnila iz daljave in ni več odšla. Spomin je umrl. Le ogromna senca, ki mi je neprestano sijala v zavest, se je umaknila... Kakor plaz je šlo čez mene in je polomilo vse.

*

Prej nego poljub mi je dala svoje telo. Bil sem razočaran. Ko sem se vrnil v svojo sobo, nisem občutil do nje razen gnusa in mrznje ničesar več. Ta zmes čistosti in pokvarjenosti je razjedala mojo logiko.